

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-17>

**MARINE POLLUTION IN THE CONTEXT
OF THE UN CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANISED CRIME**

**ЗАБРУДНЕННЯ МОРЯ У КОНТЕКСТІ КОНВЕНЦІЇ ООН
ПРОТИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ
ЗЛОЧИННОСТІ**

Orlovska Natalia Anatoliivna

*Head of National and International Law
Department
Odesa National Maritime University
Odesa, Ukraine*

Орловська Наталя

Анатоліївна

*завідувачка кафедри національного
та міжнародного права
Одеський національний морський
університет
м. Одеса, Україна*

Раціональне та нешкідливе використання ресурсів моря, збереження екологічної рівноваги є важливою складовою міжнародних документів в галузі морського права. Міжнародною спільнотою сформульовані спеціальні правила та вимоги для досягнення балансу між інтересами прибережних та прапорних держав у морській сфері та регулюванням забруднення морського середовища. Тому криміналізація серйозних порушень екологічної безпеки моря, кримінальне переслідування винних у таких злочинах осіб стали дієвим способом захисту екологічних об'єктів, тим більше, що посягання на них прямо чи опосередковано пов'язані із заподіянням шкоди життю і здоров'ю людини, безпеці та якості життя майбутніх поколінь [1, с. 12].

Ще у 1979 р. у резолюції Конгресу Міжнародної асоціації кримінального права вказувалося, що у випадку серйозних порушень кримінальна відповідальність повинна застосовуватися незалежно від того, чи використовувалися засоби інших галузей права. У 90-х роках розпочалося впровадження стандартів в частині захисту довкілля засобами кримінального права. Так, у 1992 р. на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро було закладено підвалини сучасного розуміння екологічних кримінальних правопорушень. Зокрема, було наголошено, що суб'єкт, який свідомо допустив істотну шкоду довкіллю, не має уникати відповідальності тільки тому, що дотримувався формальних вимог та нормативів. Конвенція РЄ про захист довкілля засобами кримінального законодавства (Страсбург, 1998), а згодом Директиви ЄС 2008/99, 2009/123, особливо Директива

2024/1203 про захист довкілля за допомогою кримінального права, яка замінила попередні директиви, зосередилися на запобіганні та протидії екологічним злочинам. Директива 2024/1203/ЄС уточнила мінімальні правила криміналізації діянь, що спричиняють шкоду довкіллю, встановлення покарань та заходів, які повинні бути вжиті державами-членами. Серед таких злочинів є, зокрема, й ті, що безпосередньо пов'язані зі завданням шкоди екології моря – скидання забруднюючих речовин із судна, що спричиняє або може спричинити погіршення якості води чи завдати шкоди морському середовищу.

У сучасних кримінально-правових дослідженнях забруднення моря звертається увага на організований характер та систематичність такої діяльності: відповідні злочини включають, як мінімум, відносно тривалий та масштабний незаконний обіг відходів, хімічних речовин, небезпечних предметів, незаконний видобуток корисних копалин на шельфі із забрудненням через використовувані хімікати та обладнання тощо. У переважній більшості серйозні злочини, пов'язані із забрудненням моря, насамперед обумовлені бізнес-моделями [2, с. 340], тобто порушення екологічних стандартів дає можливість отримувати додаткові доходи та зменшувати видатки. Саме організований характер злочинної діяльності та масштаби забруднення моря актуалізують питання про те, чи може Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності (далі – Конвенція ТОП), яка є ключовою міжнародною угодою щодо боротьби з цим явищем, застосовуватися до злочинів, пов'язаних із забрудненням морського середовища.

Конвенція ТОП [3] стосується широкого кола кримінальних правопорушень, які поділені на дві групи:

а) злочини, прямо названі у Конвенції ТОП – участь в організованій злочинній групі (ст. 5), відмивання доходів від злочинної діяльності (ст. 6), корупція (ст. 8), перешкоджання правосуддю (ст. 23);

б) тяжкі (серйозні) злочини, якщо вони мають транснаціональний характер та пов'язані з діяльністю організованих злочинних груп. При цьому ч. 1 ст. 15 Конвенції ТОП зобов'язує держави-учасниці вживати необхідних заходів для «встановлення своєї юрисдикції над злочинами, визначеними відповідно до статей 5, 6, 8 та 23 цієї Конвенції, коли такий злочин вчинено на борту судна, яке плаває під прапором цієї держави-учасниці». При цьому щодо злочинів, які відносяться до другої групи, у разі вчинення їх на борту судна подібних зауважень не зроблено. Для застосування Конвенції ТОП є необхідним встановлення в національному законодавстві екологічних злочинів як тяжких. Зокрема, у своїй резолюції 10/6 Конференція Сторін Конвенції ТОП (2020) закликала «держави-учасниці Конвенції визнати злочини, що впливають на навколишнє середовище, у відповідних випадках

тяжкими злочинами... з метою забезпечення того, щоб у випадках, коли злочин має транснаціональний характер і пов'язаний з організованою злочинною групою, можна було забезпечити ефективну міжнародну співпрацю в рамках Конвенції» [4].

З огляду на це у таких випадках пропонується [5] звертати увагу на таке:

1. Потрібно встановити ознаки транснаціонального злочину відповідно до ч. 2 ст. 3 Конвенції ТОП. Забруднення морського середовища може вважатися транснаціональним за своїм характером, насамперед тому, що воно часто зачіпає декілька держав або через пряме переміщення забруднюючих речовин, або через вплив на різні країни, враховуючи, що забруднюючі речовини, опинившись у морському середовищі, поширюються по морських зонах. Однак виникають складнощі встановлення причинно-наслідкових зв'язків між неправомірною поведінкою та заподіяною екологічною шкодою через транснаціональний і кумулятивний характер забруднення моря.

2. Злочин повинен бути серйозним, тобто каратися максимальним позбавленням волі на строк не менше чотирьох років або більш суворою покаранням.

3. Транснаціональні організовані угруповання можуть мати різну структуру. Далеко не всі з них є злочинними організаціями («ексмафія»), діяльність яких пов'язана з масштабним незаконним обігом та утилізацією небезпечних відходів та предметів/речовин. У певних випадках діють легальні підприємства, які, щоб уникнути витрат на дотримання екологічних норм, скидають шкідливі речовини в морське середовище. Однак легальні юридичні особи, чії службові особи приймають рішення про вчинення екологічного злочину, не можуть вважатися організованими групами. У такому разі доцільно говорити про транснаціональну кримінально протиправну діяльність юридичних осіб, а не про транснаціональну організовану злочинність.

4. Організована група має діяти з метою отримання, прямо чи опосередковано, фінансової або іншої матеріальної вигоди.

Література:

1. Матвійчук В. К., Олійник В. П. Теоретичні та практичні проблеми кримінально-правової охорони моря від забруднення, засмічення як глобальна, соціальна і правова проблема сучасності : монографія / за заг. ред. В. К. Матвійчука. Київ : Вид-во Ліра-К, 2022. 262 с.

2. Див., наприклад: Сироїд Т. Л. Поняття, ознаки та види екологічних злочинів у міжнародному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2024. Вип. 84, ч. 4. С. 334–344.

3. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності: прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 17.11.2025).

4. Preventing and combating crimes that affect the environment falling within the scope of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime: Resolution 10/6. URL: <https://h7.cl/1jI8x> (дата звернення: 17.11.2025)

5. Legal manual pollution crimes in the marine environment: Annex C to Maritime Crime: A Manual for Criminal Justice Practitioners / United Nations Office on Drugs and Crime Global Maritime Crime Programme. 2024. 70 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-18>

FAILURE TO PROVIDE ASSISTANCE TO VESSELS AND PERSONS IN DISASTER: PROBLEMS OF QUALIFICATION

НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ СУДНУ ТА ОСОБАМ, ЩО ЗАЗНАЛИ ЛІХА: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

Reznichenko Semen Vasylovich

*Candidate of Legal Sciences, Professor,
Professor of the Department of Civil
and Legal Disciplines
Odesa State University
of Internal Affairs
Odesa, Ukraine*

Резніченко Семен

Васильович
*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Reznichenko Hanna Semenivna

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal and Legal Disciplines
Odesa State University
of Internal Affairs
Odesa, Ukraine*

Резніченко Ганна Семенівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-
правових дисциплін
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Однією з ключових гарантій безпеки на морі є обов'язок кожного судновласника чи капітана надавати допомогу іншим суднам та людям,